

Laudacio na Jána Kišgeciho

VERBUM LAUDATUR SI FACTUM SEQUATUR

Chválu zožneš slovom, ktoré sprevádzaš činom

Milé dámy, vážení páni,

pripadla mi pre mňa čestná úloha predniesť laudacio na tohtoročného laureáta Ceny Ondreja Štefanka za príspevok k rozvoju a propagácii slovenskej literatúry tvorenej v slovenskom zahraničnom svete – prof. Dr. Jána Kišgeciho.

Málo je takých všestranných osobností na Dolnej zemi akou je prof. Dr. Ján Kišgeci. Excelentný vedec, pedagóg, manažér, publicista, kultúrny dejateľ...

Narodil sa v Petrovci 10. septembra 1941, kde vychodil základnú školu a slovenské gymnázium a v štúdiu pokračoval na Poľnohospodárskej fakulte v Novom Sade. Po skončení štúdií pôsobil tri roky ako novinár v Novosadskom rozhlase. Roku 1968 sa vracia na svoju alma mater, tam získava hodnosť magistra, doktora (1974), aby sa neskôr stal profesorom. Ale pero publicistu nikdy neodložil.

Špecializáciu v oblasti chmeliarstva urobil začiatkom 70-tych rokov na jednoročnom štúdiu vo Veľkej Británii a absolvoval aj študijné cesty do najvýznamnejších stredísk chmeliarstva tak v Európe, ako aj v Amerike, Ázii, Austrálii a v Afrike. Zdokonaľoval sa v Číne, Japonsku, Brazílii, Izraeli, Egypte, Rusku, Austrálii... Ako vynikajúci odborník v tejto oblasti v rokoch 1984 až 1988 bol predsedom vedeckej komisie Medzinárodnej chmeliarskej únie (IHB).

Svoje bohaté poznatky a skúsenosti plne uplatnil ako riaditeľ Ústavu pre chmeľ, cirok a liečivé rastliny v Petrovci v štyroch funkčných obdobiach (1975 – 1990). Z ústavu sa pod jeho vedením stalo renomované pracovisko pre výskum chmeľu a šľachtenie a pestovanie ciroku, a zvlášť liečivých rastlín. Inicioval štúdium mladých ľudí z radov vojvodinských Slovákov na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre, z ktorých sa stali poprední odborníci a výskumníci v odbore poľnohospodárstva so znalosťou slovenskej odbornej terminológie. Súbežne bol aj pedagógom na Poľnohospodárskej fakulte v Novom Sade.

Patrí medzi zakladateľov Medzinárodnej spoločnosti pre liečivé a aromatické rastliny juhovýchodnej Európy (AMAPSEC), založil zbierku 200 druhov

liečivých rastlín a organizátorom je medzinárodných konferencií. Inicializoval založenie a bol prvým riaditeľom Zväzového ústavu genetických zdrojov Juhoslávie, ktorý má za úlohu zoskupovať, chrániť a zveľaďovať biodiverzitu rastlinného a živočíšneho sveta. Zastával post vojvodinského ministra poľnohospodárstva, ministra poľnohospodárstva Srbska a riaditeľa zväzovej správy pre poľnohospodárstvo Juhoslávie. Uplatnil sa aj v Medzinárodnej organizácii pre poľnohospodárstvo (FAO), vo Vedeckej rade Medzinárodného chmeliarskeho združenia (IHB), ako člen Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied (1997) a člen Srbskej akadémie inováčných vied (2007).

Za vedecky fundované a hlboké brázdy kontinuálne vyorané na poli vedy Medzinárodná chmeliarska únia ho vyznamenala Radom rytiera chmeľu (1979), Radom dôstojníka chmeľu (2005) a Radom veliteľa rytierov (2007). Je nositeľom je Ceny obce Báčsky Petrovec (1983), Pamätnej medaily ÚŠŽZ za zachovávanie a rozvoj národného, duchovného a kultúrneho povedomia a upevňovanie identity Slovákov v zahraničí (2016) a plakety NRSNM za výnimočný prínos v oblasti vedeckej činnosti a za zachovávanie, rozvoj a prezentáciu národnej a kultúrnej identity vojvodinských Slovákov (2019).

Od študentských čias spolupracoval so Slovenskou poľnohospodárskou univerzitou v Nitre, Génovou bankou v Piešťanoch, Strediskom pre liečivé rastliny v Novej Ľubovni, v oblasti zveľadenia pestovania chmeľu s Hornej Stredou, okolo výroby liečiv a pestovania liečivých rastlín s Modrou... Zaslúžil sa o mnohé vzájomné kontakty a spoluprácu medzi poprednými srbskými a slovenskými poľnohospodárskymi inštitúciami a podnikmi. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre mu 23. októbra 2019 za aktívnu spoluprácu pri rozvoji univerzity a osobný prínos k realizácii medzinárodnej vedeckej spolupráce udelila na veľkolepom ceremoniáli čestnú vedeckú hodnosť Doctor honoris causa.

Aj pri tej príležitosti prof. Dr. Ján Kišgeci uviedol, že chmeľ ho vyškolicil a otvoril mu dvere do sveta. Nielenže mu venoval veľký počet z tých stovák štúdií a vedeckých prác, ale ako človek s koreňmi v černoze Panónie a svojho rodného Petrovca svoju prvú knižku Chmeliarske pohľadnice (Obzor, Nový Sad, 1979) venuje tradícií pestovania chmeľu, predovšetkým v Petrovci. Opatril ju vzácnymi fotografiami o chmeliarstve zo začiatku 20. storočia a medzivojnového obdobia. Vďaka chmeľu v Petrovci mohli naši pokrokoví predkovia založiť kníhtlačiareň, slovenské gymnázium, Slovenské národné

slávnosti, založiť Maticu slovenskú v Juhoslávii, vydávať slovenské učebnice, knihy a tak posilniť základy slovenskosti, na ktorých aj v súčasnosti pokračujú generácie Slovákov v Srbsku...

Do literatúry faktu patrí aj ďalšia jeho kniha *Konope, konope, zelené konope...* (1989), ktorá odzrkadľuje usilovnosť a lásku nášho človeka vloženú do pestovania konôp a do výroby *klinovníkov, plachtíčkov, plátna, slameníc, poňví, vriec, štrángov...* Sú tam aj ilustrácie, fotografie, ľudové piesne, príslovia a „spomienky na dávne zimné večery, keď sa do izby, jednej jedinej izby, okolo sedliackej pece vykúrenej *zetkami* uchýlila celá a početná rodina. Tam sa naraz priadlo, motalo, jedlo a spalo. Inokedy zasa súkalo a tkalo a nikomu nič, zrovna nič nechýbalo, ani neprekážalo. Tešili sme sa z mála, lebo sme veľa ani nepoznali. Hojnosť, čo prišla potom, iba potvrdila, že s konopami a všetkým, čo s nimi súviselo, sme utratili kus prirodzenej radosti a pokoja, ktorý vedelo dočariť často aj samo vrndžanie kolovratu.“

O životnej úlohe konôp u Slovákov dal Ján Kišgeci vedieť nielen väčšinovému srbskému národu, ale aj medzinárodnej verejnosti knihou v srbčine a angličtine *Konoplji hvala – Praise to Hemp (Konope vďaka 1994)*, ktorú ilustroval maliar svetového mena – Martin Jonáš. Ich tvorivá spolupráca pokračovala aj v ďalšej knihe *Pamätníky kukurice Martina Jonáša (1995)*, v srbčine, v slovenčine, angličtine, nemčine a francúzštine.

Výpiskami zo štyroch petrovských kroník pod názvom *Petrovská dedina (1997)* autor sprístupnil najdôležitejšie fakty, udalosti, pohromy, tragédie, staveľské a kultúrne udalosti zo života Petrovčanov od ich prisťahovania až do roku 1952.

Zo svojich ciest za odbornými poznatkami si priniesol aj bohatý materiál v zápisníkoch a fotoaparátoch, ktoré zverejnil v knihe *Objektív na poludníkoch (1996)*. A odkiaľkoľvek bola reportáž (Egypt, Čína, Japonsko, Thajsko, Austrália, Srí Lanka, Maďarsko, Česko, Francúzsko, Anglicko) stredobodom záujmu jeho pera a objektívu je človek. Odborníci hovoria, že dobrá fotografia povie viac ako tisíc slov. Odcitujem dnes už nebohého kolegu novinára Vladimíra Dorču, ktorý napísal: „Jedna KIŠGECIHO farebná fotografia, to je tisíc a jedno slovo“.

Osobitný vzťah má pán profesor Kišgeci k našim umelcom, zvlášť tým, ktorých dielo je zakorenené v slovenskej vojvodinskej dedine a našskom spôsobe jej života. Tak vznikli monografie o našich umelcoch: *Zuzka Medved'ová (v spoluautorstve, Kultúra, Petrovec, 1997)*, *Petrovec a Ivan Križan (MSS,*

Petrovec, 2011), Petrovec Vladimíra Urbančeka (MSS, Petrovec, 2013) a kniha karikatúr Ares Petrovský (MSS, Petrovec, 2016).

Venoval sa aj výskumu poľovníctva, výsledkom čoho je kniha Poľovníctvo v Petrovci počas troch storočí (2016).

So zápalom a energiou sa v poslednom desaťročí snaží vzbudiť záujem v Srbsku a na Slovensku o osobnosť poľného maršala panovníčky Márie Terézie Andreja Hadíka, ktorý bol pôvodom Slovákom a za jeho vojenské úspechy získal titul grófa a Futocké panstvo, ku ktorému patrili tak Petrovec ako aj Hložany. Priniesol k nám prvé sadenice chmeľu a tak pred 250 rokmi tieto mohli byť vysadené v petrovskom chotári. Rozmach chmeliarstva potom následne spôsobil aj rozmach hospodárstva, vzdelanosti a kultúry v Petrovci. Združenie pre muzeálne agrárne dedičstvo z Kulpína, ktorého je náš laureát predsedom, sa zaslúžilo o reštaurovanie portrétu Andreja Hadíka a jeho klobúka, ktoré sú umiestnené v jeho kaštieli vo Futogu.

Ďalším veľkolepým dielom nášho laureáta je založenie jediného Poľnohospodárskeho múzea v Srbsku a to v Kulpíne, v priestoroch klasicistického kaštieľa Dunderskovcov 20. januára roku 1993. Ideu starú päť desaťročí sa podarilo prof. Kišgecimu realizovať s vynaložením veľkého úsilia hoci Vojvodina bola poľnohospodárskym regiónom. Múzeum okrem výstav o dejinách chmeliarstva, pestovania konôp, ciroku, pšenice, tabaku, mliekarstva, pivovarníctva, chovu ošípaných, oviec... organizovalo v prvom desaťročí aj výstavy umelcov a kultúrne podujatia – koncerty vrcholných inštrumentalistov, posedenia so spisovateľmi...

Vo vedľajšej budove kaštieľa upravili pivnicu podľa existujúcich pivníc na Slovensku. Od roku 2004 Poľnohospodárske múzeum patrí do Múzea Vojvodiny.

V rodičovskom dome v Petrovci, o ktorý sa s láskou stará, je množstvo autentických dokumentov, dobových fotografií o živote Slovákov na Dolnej zemi, o poľnohospodárskych siatinách a úkonoch, ktoré s tým súviseli, ale vlastní aj bohatstvo vlastných fotografií tak z nášho prostredia, ako aj z početných zahraničných ciest. Svoju lásku k Petrovcu zdieľa aj jeho manželka Marica, inžinierka agronómie a syn Ján. V období keď syn dorástol do stredoškolského veku, pán profesor bol častým hosťom v priestoroch Matice slovenskej v Srbsku, lebo sme mu vydali početné knižné tituly. Pochválil sa, že syn bude žiakom Gymnázia Jána Kollára v Petrovci. A hrdo dodal:

„V slovenskej triede. O tom sme ani nedebatovali, je to samozrejmosť.“ Pán profesor s jeho slovenským cítením, v rodičovskom dome na stole s prestretým prekrásnym bielym obrusom s preberaným *pásom*, popri obdivuhodnej vedeckej, pedagogickej a riadiacej práci s takým bohatstvom aktivít na skúmaní a zachovaní tradičného kultúrneho dedičstva Slovákov na Dolnej zemi na svojom konte, ani nemohol inak. Z rodičovského domu si odniesol úctu k zemi – živiteľke, k pracovitosti, ale aj pocit patričnosti k slovenskému rodu, lásku k svojmu rodisku a k prírode.

Vážený pán profesor,

dovoľ mi vo vlastnom mene a v mene zriaďovateľov tejto ceny popriať Ti pevný krok a zdravie do ďalších rokov, ešte veľa tvorivých skutkov a vzácnych knižiek, ktorými zachovávaš aj kus každého z nás. Celý život si sa riadil výpoveďou, že *chválu zožneš slovom, ktoré sprevádzaš činom*. Za tie Tvoje doterajšie činy Ti úprimne ďakujeme a k Cene Ondreja Štefanka blahoželáme.

Katarína Melegová-Melichová